

ven, / crec los aydaven / e lo *dimoni*: / fas testimoni / ---» (Spill, 1724). Avui és *dimòni* la pronúncia general en tot el domini lingüístic.

Aquesta forma no crec que s'expliqui per una pronúncia del baix grec, car llavors esperaríem trobar-ne testimonis en altres dialectes romànics, i hi ha *de-* en totes les llengües romàniques, fins l'it. *demonio*, l'oc. ant. i mod. *demoni* (PSW II, 81; TdF; Rayn. III, 23), etc. Es deu tractar simplement de la influència de la *i* del sinònim *diabla*, explicable perquè aquest sempre ha estat, fins en català i tot, més popular i més usat; és cert que el català és, entre tots els idiomes germans, aquell on *dimoni* ha descendit fins a un nivell més íntim i vulgaritzat dins la llengua — excepció única el gall.-port. *démo* (que sembla provinent del primitiu greco-llatí *daemon*), més popular encara que en català, però justament ací el caràcter tònic de la *e*, el defensava de tal alteració—: de fet tals influències es constaten clarament en certs dialectes francesos, on s'ha arribat a veritables encreuaments dels dos mots: Poitou *diammon*, i *dmāl* que diversos parlars del Franc Comtat usen en concurrència amb *dyal* 'diabla' (FEW III, 6a, § 1). Aquesta influència va poder actuar gràcies a l'estat de fluctuació que mostrava la llengua antiga en tants mots en *de/di-* (*deminuir/diminuir*, *deforme > diforme*, *defunt > difunt*, *diputat*, *dibuixar*, *dipòsit*, *dimanar*, etc.).

DERIV.: A part de les deformacions eufemístiques, com *dimontri*, *-tre*, *dimonxe*, *dimescli* (cf. *mesclar* 'calumniar'),² *dimentri*, *dimeni*. *Endimoniat* [*endem-*, S. XIII, *VidesR*]: «eren --- en la ciutat de Milà motz *endemoniatz*», fº 95r1, n. 24, de vegades *demoniat* [Eiximenis, *DAg.*]. *Demoniac* o *dimoniac*. *Dimoniada*. *Dimonial* o *dem-*. *Dimoniam*. *Dimonier*, *-era*, *dimonieria*. *Dimoniessa* [Spill, 367]. *Dimonió* o *dem-* (DBal.). *Dimoniium*. *Pandemonium* 'lloc de reunió de mals esperits', cpt. amb gr. *πῶν* 'tot'.

CRÈT.: *Demonofòbia*, *demonolatria*, *demonomania*.

¹ En *Merav.* noto una vegada *dimoni*, *NCl.* II, 157.19, però es pot descartar que sigui forma usada per l'autor, més que més perquè en la mateixa pàgina hi ha *demoni* en les ratlles 21, 22 i 26: doncs error modern o màxim distracció de l'escriba. Tampoc degué usar-la *Muntaner*: en el cap. 132, l'ed. Casac. porta *demonis* (no *dim-*, d'altres edicions). —

² Recordem que *διάβολος* pròpiament significava 'calumniador'.

Dimorf, *dimorfisme*, V. *amorf* (MORFO-) *Dina*, V. *dinàmic*

Dinada, V. *dinar*; com a variant de *dinerada*, no és «contracció» de *dinerada* (com diu *AlcM* amb la seva defectuosa fonètica), sinó resultat del fet que, pronunciant-se *dinerada* igual aquesta forma com *dinarada* de *dinar*, i havent-hi *dinada* com a derivat del verb *dinar*, com a variant sinònima de *dinarada* (derivat del substantiu *un dinar*), la forma *dinada* prengué també les accs. de l'un i de l'altre; anàlogament es formà *dinal* (mesura, etc.) en lloc de l'adj. *dineral*

(per a *clau dinal*, veg. l'explicació suggerida als articles *CARD* i *CLAU*); *dinadaire*.

Dinal, V. *dinada*

DINÀMIC, pres del gr. *δυναμικός* 'potent, fort', derivat de *δύναμις* 'força, potència', i aquest, de *δύναμαι* 'jo puc, sóc capaç'. □ 1.ª doc.: *dinàmica* f., Lab. 1838, *dinàmic* adj. Lab. 1888.

DERIV.: *Dinamisme* [1868, *SLitCosta*]; *dinamista*. +*Dinamicitat* [c. 1925, reclamat per EdFontserè en el *DOrt.*] *Dinamitzar*. *Dinamita* [Lab. 1888]; *dinamiter*; +*dinamitar* tr. 'preparar o executar l'explosió (d'un cos) amb dinamita' (el recordo en ús ja des d'abans dels anys 30); *dinamitaire*, *dinamitada*. *Adinàmia*; *adinàmic*. *Dinàmia* [1868, *SLitCosta*], abreujat generalment en *dina*.

Del mateix verb grec. *Dinasta*, gr. *δυναστής* 'príncep, sobirà'; *dinastia* [Lab. 1839], pres del gr. *δυναστεία* 'dominació, govern', derivat de l'anterior; *dinàstic* [o. c., 1868], *dinastisme*.

CRÈT. Veg. els cpts. en ús en el *DFa.*, s. v. *dinamo*. Important: *generador* o *màquina dinamoelèctrica*, que generalment s'ha abreujat dient una *dinamo*.

DINAR, antigament *disnar-se* (que encara es conserva en parlars de l'extrem Oest i l'extrem Nord), contracció de *DĪS-JĒJŪNĀRE SĒ* 'desdejunar-se', derivat de *JĒJUNARE* 'dejunar', que aviat s'aplicà a l'esmorzar de mig matí i finalment a l'àpat del migdia; mot comú al català amb l'oc. *se disnar*, fr. *diner* (abans *disner*) i it. *desinare*, tots ells des de molt antic i no hi ha raó ferma per creure cap d'ells manllevat d'un dels altres; és probable que tots ells es contraguessin progressivament, ja en els orígens, passant per formes semblants a la que mostra l'it. *desinare* □ 1.ª doc.: *disnar-se*, S. XIII (Jaume I, etc.); *dinar-se*, fi S. XIII. R. Lull; *dinar* intr., ja algun cop des de 1325, però no gaire fins al S. xv; se citen ja exemples catalans del mot en documents de 1158 (Balari, *Orig.*, 571) i 1165 (*InvlC*).

En llevar-se el rei hi ha novetats alarmants «e quant hoim aquestes noves fom així coyats con podíem, que no ns en vingués desventura, e *disnam-nos* un poch, e no fem sinó cavalgar, e fom ora de vespres en Barcelona», o sigui sense aturar-se pel camí a menjar en tot el dia, Jaume I (*Cròn. Ag.*, p. 158); sentit de desdejuni també ben clar en molts textos de la primera època: «*dinat* e en dejú trebaya home», Lull (*Doctr. Pu.*, Gili, p. 147); més evident encara, en un pla de conquesta d'Almeria, de l'any 1309, que potser fou escrit pel mateix Lull (en tot cas per algun fratre i guerrer, company seu de plans i empreses bèl·lico-religioses): «dissabte ben matí, a l'alba, sia tothom apareylat, e qui porà aver missa que la aja, e puys cada un *din-se* un poch e, axí con dies se farà, que ls se<n>yals se fassen de combatre» [*BABL* II, 330?].

Aviat s'aplicà també a àpats d'hora més tardana (de primer a un esmorzar de mig matí, com el que els